

СУЧАСНИЙ ШКІЛЬНИЙ КЛАС В УКРАЇНІ: ЗОНУВАННЯ ТА ГНУЧКА ОРГАНІЗАЦІЯ

Київський національний університет технологій і дизайну

Один з підходів до оновлення освітнього простору, що пропонується в рамках української шкільної реформи – створення в класі додаткових навчальних осередків. Цей підхід має бути врівноважено можливістю трансформації простору класу. Пошук балансу між цими двома підходами є завданням школи та вчителя, а не предметом нормування. Можливості впровадження цих підходів залежать від наповнюваності класного приміщення. Якщо площа класу становить 1,7–2,0 м² на одного учня (50–60 м² за кількості учнів 30), можливості такої організації є незначними. Повноцінне впровадження сучасних підходів до урізноманітнення організації освітнього простору є можливим за умови питомої площі класу близько 2,5 м² на одного учня, що поки є недосяжним для старих шкільних будівель у великих містах України.

В Україні розпочато реформу загальної середньої освіти. Із набуттям чинності Закону «Про освіту» 2017 року почалося впровадження концепції «Нова українська школа» [1]. Одним з положень Концепції є урізноманітнення організації освітнього середовища. На розвиток цієї тези Міністерством освіти та науки ухвалено «Методичні рекомендації щодо організації освітнього простору Нової української школи» [2]. Проте окремі положення цього короткого документа викликають певні питання щодо обґрунтованості пропонованих підходів до організації приміщення класу, необхідності та можливості їх реалізації.

Оновлення освітнього простору української школи – актуальне завдання, що потребує комплексного підходу. Питання створення сучасного освітнього простору широко обговорюється у світовій науковій та популярній літературі. Дослідження цього питання спрямовано як на виявлення загальних принципів формування сучасного освітнього простору [3], так і на розробку окремих проблем, що виникають в рамках цієї задачі. Результати таких досліджень, з одного боку, ґрунтуються на спільних підходах до сучасного освітнього простору як одному з освітніх ресурсів, педагогічних інструментів; а з іншого – завжди мають локальний характер, враховують місцеві передумови та можливості. Для оновлення освітнього простору української школи слід виявити, яким чином актуальні принципи та підходи в цій галузі можуть бути втіленими в умовах України. Найбільш дискусійним на сьогодні є питання організації простору класу

початкової школи на основі формування спеціально облаштованих навчальних осередків, як це пропонується в Рекомендаціях МОН [2].

Мета та завдання. Метою роботи є уточнення можливостей оновлення освітнього простору навчальних приміщень в умовах української школи з погляду урізноманітнення зонування та гнучкої організації.

Результати дослідження та їх обговорення. Починаючи орієнтовно з 1970-х років у світі обговорюється потреба у переході школи від «прусської» моделі, що виникає для задоволення потреб індустріального суспільства, до «пост-індустріальної» освіти [3]. Існує певний консенсус щодо того, що сучасна школа має бути перш за все особистісно-орієнтованою та дитиноцентрованою – на відміну від уніфікованої та предметноцентрованої «індустріальної» школи. Реалізація цих педагогічних принципів потребує організації освітнього простору, що відрізняється від класно-кабінетної системи з фіксованим рядно-фронтальним облаштуванням навчальних приміщень. Пошуки нових принципів організації освітнього простору розпочалися на початку 20 сторіччя: як приклади можна навести організацію школи за «центрами інтересів» Овіда Декролі чи Монтессорі-середовище [4]. Особливістю цих підходів є урізноманітнення освітнього простору, створення можливостей для різних видів діяльності, а не лише для сидіння за партами. Скажімо, Монтессорі-середовище передбачає обладнання у навчальному приміщенні певної кількості спеціально облаштованих «осередків» для розміщення матеріалів та діяльності учнів. В такому середовищі послідовно втілюється принцип функціонального зонування навчального приміщення. Урізноманітнення форм роботи в класі тут відбувається шляхом розширення та урізноманітнення меблевої комплектації. Цей підхід можна бачити і в Рекомендаціях МОН [2], що пропонують створення у кожному класі початкової школи восьми «навчальних осередків» з відповідним облаштуванням.

Протилежний підхід формується починаючи з 1960-х років з появою концепції «гнучкого навчального простору». Радикальні архітектурні пропозиції «школи без стін», що з'являються в той час у США, не виправдали очікувань [5]; проте сама концепція набула подальшого розвитку та стала предметом окремих досліджень, зокрема і в радянській архітектурній науці [6]. Гнучка організація навчального простору передбачає створення можливості для урізноманітнення форм навчальної роботи не за рахунок розширення асортименту меблів, а в першу чергу через зміни розташування обладнання в просторі класу.

Сучасні дослідники вказують на необхідність поєднання у просторовій організації школи принципів гнучкості та функціонального зонування [3], причому пошук балансу між цими двома протилежностями вбачається завданням конкретної школи та вчителя, частиною педагогічної творчості, а не предметом нормування. Наприклад, дослідження

бельгійських «шкільних археологів» [7] показує, як поступово змінювалась організація простору класної кімнати у школах цієї країни починаючи з 1960-х років. Матеріали цього дослідження свідчать, як упродовж 40 років бельгійська школа переходить від рядно-фронтального класу до поєднання зонування та гнучкої організації простору. З результатів цього дослідження видно, що урізноманітнення просторової організації класу пов'язано з покращенням матеріальних умов: збільшенням площі приміщення та/або зменшенням кількості учнів у класі.

Будівлі українських шкіл переважно зведено у 1930–1980-ті роки, площа класної кімнати в них становить близько 50 м^2 , а подекуди й менше. Якщо в такому класі (відповідно до українських нормативів наповнюваності) навчається 30 учнів, на одну дитину припадає трохи більше за півтора квадратні метри. Давно відомо [6], що такий клас майже непридатний для гнучкої організації, оскільки будь-які зміни розташування меблів в таких умовах пов'язано із значними незручностями. Створення додаткових функціональних зон в такому приміщенні в принципі неможливе (рис. 1).

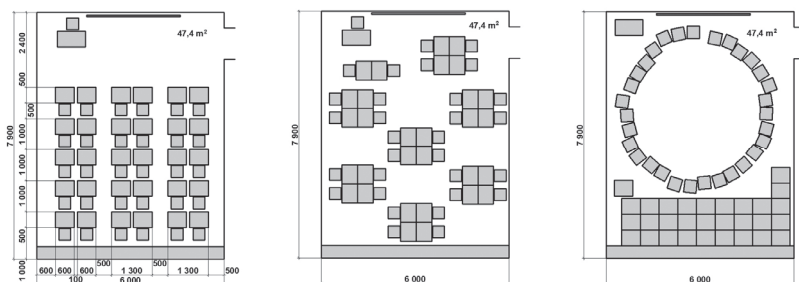

Рис. 1. Можливості організації простору класу питомою площею $1,7 \text{ м}^2$ на учня

Якісні зміни у можливостях організації простору класу відбуваються при збільшенні питомої площі від $1,7\text{--}2,0$ до $2,2\text{--}2,5 \text{ м}^2$ на учня. Цей показник було закріплено у ДБН України у 1997 році [8], шкіл з такими класами побудовано ще небагато. Масова школа в Європі та Америці також тягнє до цього показника: нові шкільні будівлі там мають класи площею $50\text{--}65 \text{ м}^2$, але, на відміну від України, розраховані на $20\text{--}25$ учнів. У таких умовах можливими є й мобільні робочі місця, що розташовуються за різними схемами, і створення різноманітних функціональних зон-осередків. Потребу в них може визначити лише вчитель виходячи з власного стилю роботи (рис. 2). У такому класі можна виділити окрему зону з килимом для рухливих вправ та бесід у колі, поставити столик для ручної праці чи творчих занять, організувати місце для відпочинку з невеликою бібліотечкою.

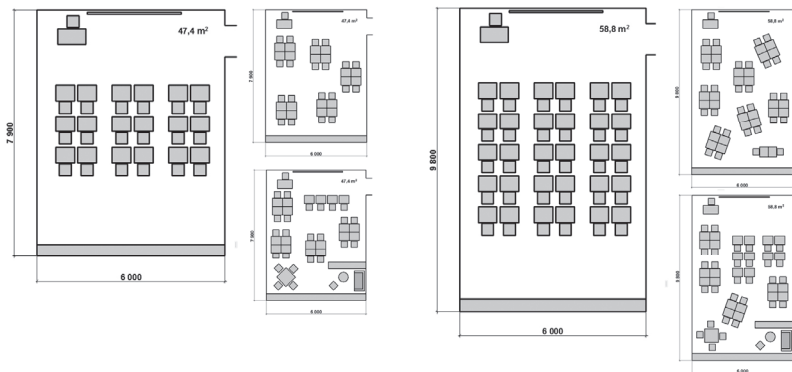

Рис. 2. Можливості організації простору класу питомою площею 2,2–2,5 м² на учня

Висновки. Виділення в навчальному приміщенні окремих зон-осередків та гнучка організація простору класу – два сучасні підходи до урізноманітнення освітнього простору. Пошук балансу між цими двома підходами є завданням школи та вчителя, а не предметом нормування. Можливості впровадження цих підходів залежать від наповнюваності класного приміщення. За умов, що питома площа класу становить 1,7–2,0 м² на одного учня (50–60 м² за кількості учнів 30), можливості такої організації є незначними. Повноцінне впровадження сучасних підходів до урізноманітнення організації освітнього простору є можливим за умов питомої площі класу близько 2,5 м² на одного учня. Цей показник, хоча і закріплено в державних нормах України, проте поки що є недосяжним в умовах старих шкільних будівель великих міст. Для створення можливостей організації сучасного освітнього простору в шкільних будівлях України, зведених раніше 2000-х років, необхідно зменшення наповнюваності класів орієнтовно до 25 учнів. Це вимагає як розвитку фонду шкільних будівель, так і зміни деяких нормативних документів в галузі освіти.

Література

1. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. / Міністерство освіти і науки України. Ухвалено рішенням Колегії МОН 27.10.2016. – К. : МОН, 2016 – 40 с.
2. Методичні рекомендації щодо організації освітнього простору Нової української школи. Затверджено наказом МОН від 23.03.2018 №283.
3. J. Atkin. Transforming spaces for learning. // Designing for Education: Compendium of Exemplary Educational Facilities 2011. – Paris : OECD Publishing, 2011. – pp. 24–31.
4. H. Hertzberger. Space and learning: lessons in architecture 3. –

Rotterdam : 010 Publishers, 2008. – 255 p.

5. D. G. Armstrong. Open space vs self-contained. // Educ. Leadersh., January, 1975. – pp. 291–295.

6. В. И. Степанов, Е. Б. Дворкина. Новые типы средних общеобразовательных школ с гибкой планировочной структурой – М. : Стройиздат, 1977. – 235с. : ил.

7. J. Tondeur et al. Classroom biographies: Teaching and learning in evolving material landscapes (c. 1960–2015). // Eur. J. Educ., vol. 52, no. 3, 2017. – pp. 280–294.

8. Будинки та споруди навчальних закладів: ДБН В.2.2-3-97 [Чинний від 01.01.1998] К. : Держкоммістобудування України, 1997. – (Державні будівельні норми України).

Даниил КОСЕНКО

СОВРЕМЕННЫЙ ШКОЛЬНЫЙ КЛАСС В УКРАИНЕ: ЗОНИРОВАНИЕ И ГИБКАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ

Аннотация: Один из подходов к обновлению образовательного пространства, предлагаемый в рамках украинской образовательной реформы – создание в классе дополнительных учебных центров. Этот подход следует уравнивать возможностью трансформации пространства класса. Поиск баланса между этими двумя подходами – задание школы и учителя, а не предмет нормирования. Возможности внедрения этих подходов зависят от наполненности класного помещения. При условии, что удельная площадь класса составляет 1,7–2,0 м² на одного ученика (50–60 м² при количестве учеников 30), возможности такой организации незначительны. Полноценное внедрение современных подходов к организации образовательного пространства возможно при условии удельной площади класса около 2,5 м² на одного ученика, что пока недостижимо в старых школьных зданиях крупных городов Украины.

Danylo KOSENKO

MODERN CLASSROOM IN UKRAINE: ZONING AND FLEXIBLE ORGANIZATION

One of the approaches to create modern learning spaces is organizing additional learning zones in the classroom. This approach is recommended in the context of Ukrainian school reform. This should be balanced with possibilities of the flexible classroom organization. Balancing those approaches should be the task of particular schools and teacher, but not a matter of regulation. The possibility of improving both approaches depends on classroom occupancy. In 50–60 m² classroom with 30 pupils (1,7–2,0 m² per pupil) those possibilities are poor. Improvement of modern approaches to classroom design is possible in the classroom having about 2,5 m² per student, which is not yet possible in old school buildings in big cities in Ukraine.